

प्रगत शैक्षणिक महाराष्ट्र या संकल्पाविषयी ..

महाराष्ट्र शासन

शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक शै.गु.वि. २०१५ (११५/१५)/एस.डी. ६

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,

मंत्रालय (विस्तार), मुंबई - ४०० ०३२

दिनांक - ७ जुलै, २०१५

वाचा:- शासन निर्णय, शैगुवि २०१५/(८०/१५)एस.डी.६, दिनांक २२ जून, २०१५

शासन परिपत्रक

शासन निर्णय दिनांक २२ जून, २०१५ अन्वये प्रगत शैक्षणिक महाराष्ट्र कार्यक्रमाची अंमलबजावणी राज्यामध्ये शैक्षणिक वर्ष २०१५-१६ पासून करणेबाबत आदेश निर्गमित करण्यात आलेला आहे. सदर आदेशाचा हेतू हा विद्यार्थ्यांच्या गणित व प्रथमभाषा या विषयाची शैक्षणिक प्रगती तपासणे करीता चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये विविध चाचण्या घेणे व त्यामध्ये सुधारणा करणे करीता शिक्षक व अधिकारी यांना त्यांचे गरजे नुसार संकेतस्थळ, व्हिडिओ यासारख्या नवीन स्रोतांचा वापर करणेसाठी त्यांना स्वातंत्र्य देणे हा आहे.

सदरहू शासन निर्णयाच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांचे गणित व मराठी विषय सुधारण्या करीता काही महत्वाचे मुद्दे पुढीलप्रमाणे आहेत. त्याचे अवलोकन करून शिक्षण क्षेत्राशी संबंधित व्यक्तींनी त्याचा अवलंब करावा असे वाटते.

गणित

१. विद्यार्थ्यांमध्ये गणित विषयाच्या आकलन क्षमतेमध्ये सुधारणा करणेसाठी विद्यार्थ्यांची गणित विषयासंबंधीची समज, कौशल्ये, विचार क्षमता इत्यादी तपासण्यासाठी काही वेगळ्या प्रकारच्या प्रश्नांचा अंतर्भाव चाचण्यांमध्ये केला आहे. विद्यार्थ्यांना कदाचित या प्रकारच्या प्रश्नांचे अनुभव या आधी मिळाले नसतील. त्यामुळे अशा प्रकारच्या प्रश्नांच्या चाचणी पूर्वी सराव करून शिक्षकांनी जरूर घ्यावा. त्यामुळे विद्यार्थ्यांना ते प्रश्न चाचणीमध्ये सोडविणे सोपे होईल. सदरचे प्रश्न गोपनीय नाहीत. परंतू, चाचणीतील विशिष्ट प्रश्नांची उत्तरे पाठ करून घेऊ नयेत, याची दक्षता घ्यावी.
२. विद्यार्थ्यांची संख्याबाबतची समज लक्षात घेताना केवळ त्यांचे संख्येचे वाचन / लेखन तपासून भागत नाही. विद्यार्थ्यांस एखादी संख्या वाचण्यास किंवा लिहिण्यास सांगितली तर त्यातील संख्येनुसार ती त्याला एकक-दशक-शतक या स्थानानुसार वाचता/लिहिता आली पाहिजे. विद्यार्थ्यांना अंकाचे स्थान समजून देण्यासाठी शिक्षकांनी काड्याचे गट्टे, मणी, माळा यांचा वापर करावा. तसेच एक, दहा, शंभर, पाचशे व एक हजाराच्या खोट्यानोटाजमवून अथवा मुलांच्या मदतीने कार्डावर लिहून संख्या तयार करणे, जमिनीवर अथवा पाटीवर आखलेल्या कोष्टकामध्ये ती मांडणे व त्यानुसार संख्या अंकात लिहिणे ती वाचणे याचा पुन्हा-पुन्हा सराव करून घ्यावा.
३. मुलांना वरील प्रकारचे अनुभव / प्रात्यक्षिक देवून चाचणी पूर्वी सराव जरूर करून घ्यावा. आपण ह्या चाचण्या चांगला निकाल दाखवण्यासाठी आपणही चाचणी घेत नाही तर सदरच्या चाचण्या ह्या आपण सध्या अध्यापन व अध्ययन या क्षेत्रामध्ये कोणत्या टप्प्यावर आहोत याचे आकलन करून घेण्यासाठी घेत आहोत. जेणे करून आपणांस पुढील कामाची आखणी आपणांस करणे सोपे जाईल. निकाल चांगला यावा यासाठी चाचण्या मधीलच प्रश्नांची उत्तरे पाठ करून घेऊ नका. चाचण्या मधील प्रश्न पहा व त्याचा मागदर्शका सारखा वापर करावा. चाचण्या मधील प्रश्नपहा, संख्या बदलून, प्रश्न बदलून त्याप्रकारचे प्रश्न सोडवून घ्या. मुलांची समज वाढू द्या.

४. विद्यार्थ्यांची गणित विषयाची समज वाढण्यासाठी पुढीलप्रकारच्या प्रात्यक्षिकांचा समावेश करता येईल-

- एखाद्या गणिताविषयी चिंतन/मनन करुन त्याचे उत्तरलिहिण्याचेकिंवालेखी चाचण्यांमध्ये विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहून काढणे.
- प्रतिकांचा वापर करुन संख्या वाचून/लिहून दाखविणे किंवा संख्या वाचून/लिहून प्रतिके सांगणे.
- त्रिकोण, चौकोन, आयत यामधील चौकटी मोजून गुणाकार करणे.
- टेलरिंगटेप / मोजपट्टीच्या सहाय्याने लांबी मोजणे, परिमिती मोजणे.
- कोनमापकाच्या सहाय्याने कोन मोजणे व दिलेल्या मापाचा कोन काढणे.
- कंपासच्या सहाय्याने वर्तुळ काढणे.
- रंगवलेला भाग अंश छेद रूपात व दशांशात लिहिणे, सांगितलेला अपूर्णा करंगवणे.

विद्यार्थ्यांची गणित विषयाची लेखी परीक्षा घेत असताना फक्त गणिताची समज आणि गणिताचे उत्तर आले किंवा नाही आले इतकेच शिक्षकाने तपासावे. उत्तरा मध्ये मांडणी, रीत, शुद्धलेखन यातले काहीही तपासायचे नाही.त्याकरीता इयत्ता दुसरी व तिसरीच्या मुलांसाठी एक एक प्रश्न वाचत ते प्रश्न त्यांना समजावून सांगावेत त्यानंतर त्यांना सोडण्यास सांगावेत. अगदी आठवी पर्यंतच्या विद्यार्थ्यांना गरज असेल तेथे प्रश्न वाचून दाखवावेत.

प्रथम भाषा

भाषा ऐकून समजणे, बोलता येणे, वाचून समजणे आणि भाषा लिहिता येणे ही भाषा विकासाची चार प्रमुख अंगे आहेत.पायाभूत चाचणीतून या चारही अंगाचा विकास कसा करता येईल याबाबतची चाचणी व्हावी असा उद्देश आहे.त्याकरीता विद्यार्थ्यांची भाषा विषयासाठी तोंडी व लेखी असे दोन्ही प्रश्न-प्रकारात चाचणी घेण्यात यावी.

भाषेच्या विकासासाठी विद्यार्थ्यांची आठ ते दहा मिनिटे तोंडीचाचणीघेवून त्यामध्ये त्याला विविध प्रश्न विचारावेत. वर्गात जास्त पटसंख्या असणा-या शिक्षकांनी रोज पाच ते सहा विद्यार्थी या प्रमाणात आठवडाभर तोंडी चाचणी घ्यावी.

विद्यार्थ्यांच्या प्रकट वाचनाचे निरीक्षण करणे हा भाग तोंडी चाचणीत नव्यानेच प्रस्तुत करण्यात येत आहे. सदरचे निरीक्षण कसे करावे या विषयीच्या सविस्तर सूचना तोंडी चाचणी सोबतच्या प्रश्नावली सोबत पाठवण्यात येणार आहेत. (वाचणे म्हणजे लेखी मजकूराचा अर्थ लावणे आणि लिहिणे म्हणजे आपल्या मनातील विचार, भावना लिहून व्यक्त करणे असा अर्थ लक्षात घेऊन सदरची प्रश्नावली बनवण्यात आली आहे.)

वाचन आणि लेखनही औपचारिक शिक्षणाची साधने आहेत. त्यांच्यावर पुरेसे प्रभुत्व नसेल तर इतर शालेय विषय शिकतानाही अडचणी येतात. म्हणून प्रत्येक विद्यार्थ्याला समजून वाचता येणे आणि स्वतःच्या मनाने लिहिता येणे हे आपले ध्येय आहे.

प्रथमच वाचायला शिकलेल्या विद्यार्थ्यांस त्यांच्या अनुभव विश्वातील मजकूर वाचायला मिळणे, त्याचे आकलन त्यास होणे महत्त्वाचे आहे. त्यामुळे इयत्ता पाचवी पर्यंत ग्रामीण व शहरी मुलांसाठी एकाच कठीण पातळी चेपरं तू वेगवेगळ्या विषयां वरील मजकूर चाचणीत वापरण्यात आले आहेत. शहरातील एखाद्या विद्यार्थ्यांस सार्वजनिक बागे विषयीचा मजकूर समजायला सोपा वाटेल तर ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांस गावातील जत्रा, गोष्ट, बातमी, जाहिरात, कविता, याबाबतचा विवरणात्मक उतारा असे विविध लेखन प्रकार

मुलांना “वाचून आकलन” याप्रश्नात दिले आहेत. सदर प्रश्नाचा सराव करीत असताना शिक्षकांनी त्यांचे परिसरातील विविध मजकूराचे लिखाण करावे व त्याचा सराव विद्यार्थ्यांकडून करून घ्यावा.

साधारणपणे विद्यार्थ्यांच्या घरामध्ये बोलली जाणारी भाषा व शाळेमध्ये शिक्षणासाठी वापरली जाणारी भाषा यामध्ये बरेचअंतरआहे. विद्यार्थी त्याचे विचार, भावना लिखाणाच्या स्वरूपातून अभिव्यक्त करीत असताना उपरोक्त दोन्ही भाषांचा वापर करतो. त्यावेळी शिक्षकांनी असे लिखाण चुकीचे मानून न घेता विद्यार्थ्यांस त्याच्या लिखाणातून काय म्हणायचे आहे हे समजून घ्यावे. मुलांची अभिव्यक्ती कशी तपासावी या बाबतची सविस्तर माहिती चाचणी सोबत दिली आहे.

अशा प्रकारच्या चाचण्यांचे आयोजन केल्यामुळे वर्गातील अध्यापन व अध्ययन या प्रक्रियेला दिशा प्राप्त होईल.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१५०८०४१२०२४५८१२१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(नंदकुमार)

प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत :- मा.मंत्री शालेय शिक्षण विभाग यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई

प्रत :- माहिती व आवश्यक कार्यवाहीस्तव

- १) आयुक्त (शिक्षण) आयुक्त शिक्षण यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे
- २) राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई
- ३) संचालक, महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद (विद्या परिषद) पुणे
- ४) शिक्षण संचालक, (प्राथमिक) शिक्षण संचालनालय, पुणे
- ५) शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), शिक्षण संचालनालय, पुणे
- ६) शिक्षण संचालक (अल्पसंख्यांक व प्रौढ शिक्षण), शिक्षण संचालनालय, पुणे,
- ७) आयुक्त, महानगरपालिका (सर्व)
- ८) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- ९) विभागीय शिक्षण उपसंचालक, सर्व विभाग
- १०) मुख्याधिकारी सर्व नगरपालिका /नगरपरिषद
- ११) शिक्षण निरीक्षक उत्तर/दक्षिण/पश्चिम
- १२) प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, (सर्व)
- १३) शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक/निरंतर) जिल्हा परिषद (सर्व)
- १४) शिक्षणाधिकारी / शिक्षणप्रमुख / प्रशासनाधिकारी, महानगरपालिका (सर्व)